

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.4.1.2025

Pani

Mirosława Szpilko

Dyrektor

Zespół Szkół Zawodowych

w Hajnówce, Technikum

im. Tadeusza Kościuszki

ul. 3 maja 25, 17-200 Hajnówka

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/25/079 Profilaktyka i leczenia zaburzeń odżywiania

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka
kontrolowana

Zespół Szkół Zawodowych w Hajnówce, Technikum im. Tadeusza Kościuszki,
ul. 3 maja 25, 17-200 Hajnówka (zwane dalej Szkołą lub Technikum).

Kierownik jednostki
kontrolowanej

Pani Mirosława Szpilko, Dyrektor Zespołu Szkół Zawodowych w Hajnówce,
Technikum im. Tadeusza Kościuszki od dnia 1 września 2022 roku do obecnie,
poprzednio w okresie od 1 września 2021 roku do 31 sierpnia 2022 roku pełniła
obowiązki dyrektora tej Szkoły. (akta kontroli str. 3-4)

Zakres przedmiotowy
kontroli

Działania na rzecz profilaktyki i leczenia zaburzeń odżywiania i ich efekty.

Okres objęty kontrolą

Od 1 stycznia 2022 roku do zakończenia czynności kontrolnych
z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli mają one
istotny wpływ na ustalenia i oceny.

Podstawa prawna
podjęcia kontroli

Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku

Kontroler

Agata Ciupa, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LBI/21/2025 z 21
marca 2025 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Technikum na rzecz profilaktyki i leczenia zaburzeń odżywiania.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Działania, mające na celu profilaktykę i leczenie zaburzeń odżywiania, realizowano w Technikum w ramach podstaw programowych przedmiotów kierunkowych oraz zadań powiązanych z propagowaniem zdrowego stylu życia, określonych w przyjmowanych corocznie programach profilaktyczno-wychowawczych.

Przeprowadzania rokrocznie diagnoza występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów stanowiła zbiór działań prowadzonych przez pedagog szkolną, psycholog i nauczycieli, wspomaganych przez pielęgniarkę szkolną, ukierunkowanych na pozyskanie od rodziców i uczniów wiedzy na temat potrzeb, problemów, stylu życia. W trakcie identyfikacji potrzeb rozwojowych uczniów nie korzystano jednak z danych statystycznych będących efektem prowadzonych przez pielęgniarkę szkolną badań przesiewowych uczniów klas pierwszych i ostatnich Technikum w zakresie prawidłowości wskaźników masy ciała. Niemniej jednak w corocznie uchwalanych przy udziale Rady Rodziców Programach prawidłowo zaplanowano, a następnie zrealizowano szereg działań związanych z ukształtowaniem u uczniów właściwych postaw prozdrowotnych, w tym również podniesieniem wiedzy na temat zaburzeń odżywiania na tle psychicznym, wskazywaniem zasad zdrowego odżywiania się oraz wdrażaniem do aktywnego spędzania czasu wolnego. W Szkole prawidłowo inicjowano, skutecznie realizowano i właściwie nadzorowano działania ukierunkowane na upowszechnianie wiedzy w zakresie zaburzeń odżywiania oraz bieżącą pomoc uczniom, w którą oprócz kadry pedagogicznej zaangażowane były pedagog specjalna, pedagog szkolna, psycholog i pielęgniarka szkolna oraz powołany przez Dyrektora Szkoły Zespół do Spraw Realizacji Wychowania Fizycznego, Rekreacji i Profilaktyki Zdrowia.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu faktycznego

1. Corocznie prowadzona diagnoza występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, była wynikiem działań prowadzonych przez pedagog szkolną, psycholog i nauczycieli, wspomaganych przez pielęgniarkę szkolną. Działania te były ukierunkowane na pozyskanie od rodziców i uczniów wiedzy na temat potrzeb, problemów, stylu życia, które służyły identyfikacji potrzeb rozwojowych uczniów Technikum. Wśród stosowanych narzędzi diagnostycznych znalazły się:

- ankiety skierowane do rodziców na temat oczekiwań w zakresie realizacji treści profilaktycznych i wychowawczych,
- ankiety skierowane do uczniów na temat czynników chroniących i czynników ryzyka, jak również cenionych wartości i priorytetów,
- indywidualne rozmowy z uczniami oraz rozmowy z rodzicami, dotyczące aktualnych problemów i zagrożeń,
- ankiety skierowane do uczniów na temat problemów lub zagrożeń występujących w środowisku szkolnym, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych oraz

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

zagrożeniami związanymi z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych,

- ankiety skierowane do nauczycieli dotyczące ich potrzeb rozwojowych oraz propozycji poszerzenia lub uwypuklenia realizowanych zadań profilaktycznych i wychowawczych,
- analiza dokumentacji szkolnej (dzienników lekcyjnych i dokumentacji prowadzonej przez wychowawców klas, wyników klasyfikacji i promocji, frekwencji uczniów, udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wyników ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej, dokumentacji specjalistów szkolnych – pedagoga, pielęgniarki szkolnej),
- indywidualne rozmowy z pracownikami szkoły, analiza sukcesów oraz porażek wychowawczych (posługiwanie się indywidualnymi przypadkami oraz statystykami szkolnymi),
- indywidualne rozmowy z pracownikami oraz funkcjonariuszami instytucji, współpracującymi ze szkołą w zakresie profilaktyki, wnioski z uczestnictwa w realizowanych dotychczas programach.

Wychowawcy oraz pedagog szkolni dokonywali analizy udzielonych odpowiedzi. Tak pozyskiwane i przetwarzane informacje stanowiły podstawę do uchwalania rokrocznie treści Programów Profilaktyczno-Wychowawczych Zespołu Szkół Zawodowych dla uczniów Technikum im. Tadeusza Kościuszki w Hajnówce.

W treści tych dokumentów w pkt 2 pt. *Diagnoza sytuacji wychowawczej środowiska szkolnego*³, wskazywano zidentyfikowane obszary problemowe, nad którymi należy pracować. W poszczególnych latach szkolnych objętych kontrolą znajdowały się tam m.in. następujące zapisy powiązane z prozdrowotnym stylem życia:

- dotyczących rozwijania i kształtowania nawyków prozdrowotnych (w tym aktywności fizycznej),
- umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami, stresem oraz wahaniami nastroju;
- dbania o aktywność fizyczną i jej roli w codziennym funkcjonowaniu.

(akta kontroli str.10-11, 37-38, 69-72, 99-101, 208, 212, 214,228)

Dyrektor Technikum nie zwracała się pisemnie do pielęgniarki szkolnej o szczegółowe raporty o stanie zdrowia uczniów, ani o dane na temat wyników realizowanych badań przesiewowych, danych o skali uczniów z nieprawidłową masą ciała (niedowaga, nadwaga bądź otyłość), niemniej jak wskazano powyżej analiza dokumentacji, w tym m.in. dokumentacji pielęgniarki szkolnej i rozmowy m.in. z pielęgniarką szkolną były elementem działań diagnostycznych ukierunkowanych na pozyskanie wiedzy na temat potrzeb rozwojowych uczniów Technikum. Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że z uwagi na brak udokumentowanych informacji dotyczących współpracy Dyrektor Szkoły i pielęgniarki, nie jest możliwe ustalenie, jakie szczegółowe dane zostały przekazane w omawianym zakresie. Nie można zatem ocenić jakości współpracy, jakości danych przekazanych ustnie przez pielęgniarkę szkolną i czy miały one wartość merytoryczną do opracowania diagnozy potrzeb rozwojowych uczniów. Dla zapewnienia transparentności działań oraz przejrzystości procesów zarządczych, Dyrektor Szkoły powinna rozważyć inny

³ Nie sporządzano odrębnego dokumentu w formie pisemnej – poza opisanym punktem w treści corocznie sporządzanych Programów Wychowawczo-Profilaktycznych ZSZ Hajnówka, w tym uczniów Technikum im. Tadeusza Kościuszki.

sposób komunikacji danych z badań przesiewowych i skali uczniów z nieprawidłową masą ciała. (akta kontroli str.230)

Pielęgniarka szkolna w efekcie przeprowadzonych badań przesiewowych prowadziła z uczniami Technikum mającymi problem dotyczący prawidłowej masy ciała (również w porozumieniu z wychowawcami, pedagogami szkolnymi i psychologiem) różnorodne działania (*co opisano w pkt 3 niniejszego wystąpienia*) na rzecz uświadomienia ewentualnych problemów oraz wskazania sposobów i metod leczenia uczniów z nieprawidłową masą ciała.

W okresie objętym kontrolą do Dyrekcji Technikum nie wpłynęły skargi i wnioski związane z zagadnieniami dotyczącymi odżywiania i opieki zdrowotnej nad uczniami w szkole. (akta kontroli str. 126-149,153-160, 229)

Dyrektor Szkoły wyjaśniła, iż „(...) dane zebrane w efekcie działań diagnozujących ryzyka są wykorzystywane do opracowania programów wychowawczo - profilaktycznych. Nie sporządzamy odrębnych dokumentów, zebrane informacje stanowią podstawę do opracowania ww. programu. Nie występowałam osobiście do pielęgniarki szkolnej o dane w tym zakresie, z pielęgniarką współpracuję w tym zakresie zatrudnieni w szkole specjaliści.”(..) „Przed opracowaniem Programu Wychowawczo-Profilaktycznego szkoły przeprowadzana jest diagnoza czynników chroniących i czynników ryzyka oraz potrzeb uczniów klas pierwszych - dokonywana jest ona poprzez ankietowanie tychże uczniów (zwykle podczas zajęć z wychowawcą) oraz ich rodziców (zwykle podczas zebrań z rodzicami), stąd też procent zwrotności wypełnianych ankiet jest duży. Wychowawcy oraz pedagog szkolny dokonują analizy udzielonych odpowiedzi. Ankietowani uczniowie odpowiadali w dużej mierze na pytania dotyczące czynników ryzyka, głównie uzależnień oraz czynników chroniących (cenionych wartości czy relacji). Sposobem pozyskiwania informacji na temat stylu życia uczniów, ich potrzeb bądź problemów, z którymi się mierzą jest również wywiad wychowawców poszczególnych oddziałów z uczniami bądź rodzicami uczniów – w trakcie zajęć z wychowawcą, zebrań z rodzicami czy spontanicznych działań. W przypadku dostrzeżenia problemu związanego z odżywianiem bądź szeroko pojętym stylem życia podejmowane są działania, których celem jest wsparcie udzielone uczniowi – konsultacja z pielęgniarką szkolną bądź szkolnymi specjalistami – pedagogiem, pedagogiem specjalnym czy psychologiem. Podobne działania mogą być również podejmowane po interwencji nauczyciela uczącego, w tym nauczyciela zajęć z wychowania fizycznego. Najczęstszą formą reakcji może być rozmowa z uczniem, mająca na celu pozyskanie informacji na temat nawyków żywieniowych oraz uświadomienie wpływu odżywiania na funkcjonowanie ucznia.”.

(akta kontroli str. 228-230)

Wyniki badań przesiewowych przeprowadzonych przez pielęgniarkę szkolną wśród uczniów klas pierwszych i ostatnich Technikum, w poszczególnych latach szkolnych objętych kontrolą NIK wykazały, że:

a) W roku szkolnym 2021/2022:

Spośród 87 uczniów klas I objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u dziewięciu osób (10,3 % badanych), u czterech uczennic oraz u pięciu uczniów. Nadwagę stwierdzono u siedmiu uczniów (u trzech kobiet i u czterech mężczyzn), niedowagę u dwóch uczniów (jednej kobiety i u jednego mężczyzny).

Spośród 52 uczniów ostatnich klas Technikum objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano jedynie w przypadku czterech uczniów (7,7 % badanych), tj. nadwagę u czterech mężczyzn.

b) W roku szkolnym 2022/2023:

Spośród 133 uczniów klas I objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u ośmiu uczennic oraz u ośmiu uczniów (12,0 % badanych). Otyłość stwierdzono u 14 uczniów (u sześciu kobiet oraz u ośmiu mężczyzn), niedowagę u dwóch kobiet.

Spośród 69 uczniów ostatnich klas Technikum objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u trzech uczennic oraz u dwóch uczniów (7,2 % badanych). Otyłość stwierdzono u pięciu uczniów (u trzech kobiet i u dwóch mężczyzn), niedowagi nie stwierdzono.

c) W roku szkolnym 2023/2024:

Spośród 109 uczniów klas I objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u pięciu uczennic oraz u siedmiu uczniów (11,0% badanych). Otyłość stwierdzono u dziewięciu uczniów (u trzech kobiet i u sześciu mężczyzn), niedowagę u trzech uczniów (u dwóch kobiet i u jednego mężczyzny).

Spośród 72 uczniów ostatnich klas technikum objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u trzech uczennic oraz u dziesięciu uczniów (18,0% badanych). Otyłość stwierdzono u dwunastu uczniów (u trzech kobiet oraz u dziewięciu mężczyzn), niedowagę u jednego ucznia (mężczyzny).

d) W roku szkolnym 2024/2025:

Spośród 23 uczniów klas I objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u trzech uczniów (13,0 % badanych). Otyłość stwierdzono u dwóch mężczyzn, niedowagę u jednej uczennicy.

Spośród 90 uczniów ostatnich klas technikum objętych badaniami nieprawidłowy wskaźnik masy ciała odnotowano u sześciu uczniów (6,7 % badanych), otyłość stwierdzono u dwóch kobiet i u czterech mężczyzn.

Z danych tych wynika, że odchylenia od prawidłowych wartości wskaźnika BMI diagnozowano w przedziale od 10,3 % do 13 % uczniów klas pierwszych, oraz w przedziale od 6,7 % do 18 % uczniów ostatnich klas Technikum. Najwięcej odchyleń dotyczyło otyłości, którą w kolejnych latach szkolnych objętych kontrolą stwierdzono odpowiednio u siedmiu, czternastu, dziewięciu i dwóch uczniów klas pierwszych technikum objętych badaniem oraz odpowiednio u czterech, pięciu, dwunastu i sześciu uczniów ostatnich klas technikum objętych badaniem. Niedowagę stwierdzono odpowiednio u dwóch, dwóch, trzech i jednego uczniów klas pierwszych Technikum oraz u jednego ucznia klas ostatnich Technikum (tylko w roku szkolnym 2023/2024).

(akta kontroli str. 150-152)

Dyrektor wyjaśniła, że w jej ocenie „(...) działania realizowane przez szkołę są adekwatne do potrzeb oraz skali problemu wśród młodzieży. Na podstawie monitoringu wizyjnego oraz spostrzeżeń prowadzonych przez pedagogów i wychowawców, zauważalna jest wzrastająca świadomość uczniów w zakresie zdrowego odżywiania oraz zapobiegania zaburzeniom odżywiania. Coraz częściej można zaobserwować spożywanie posiłków przygotowanych w domu. Szkoła stara się na bieżąco dostosowywać metody pracy do pojawiających się wyzwań,

a współpraca z rodzicami oraz specjalistami dodatkowo wspiera osiąganie zamierzonych efektów profilaktycznych. Uczniom chętnym zapewnia się również gorący posiłek.”. (akta kontroli str.225)

2. W okresie objętym kontrolą Programy Wychowawczo-Profilaktyczne (dalej również: *PWP*) były rokrocznie uchwalane przez Radę Rodziców w porozumieniu z Radą Pedagogiczną Szkoły, stosownie do postanowień art. 84 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo oświatowe⁴. Zapisy tych dokumentów, poza *Diagnozą sytuacji wychowawczej środowiska szkolnego, Przyjętej wizji szkoły, Roli i zadań wychowawczych nauczycieli (itd.)*, zawierały m.in. szczegółowo opisane *Przyjęte cele główne i zadania programu* zawierające odniesienia do zagadnień związanych z propagowaniem szeroko pojętego zdrowego stylu życia, w tym również do zagadnień dotyczących zaburzeń odżywiania.⁵ Wśród przyjętych celów głównych na lata 2021/2022, 2022/2023, 2023/2024 i 2024/2025 znalazły się między innymi następujące zapisy o *ukształtowaniu u uczniów właściwych postaw prozdrowotnych*, poprzez realizację szeregu zadań wśród których wymieniono m.in.:

- propagowanie zdrowego stylu życia;
- wskazywanie zasad zdrowego odżywiania się oraz wdrażanie do aktywnego spędzania czasu wolnego;
- rozwijanie zainteresowań sportowych na rzecz własnego zdrowia, sprawności fizycznej poprzez propagowanie aktywnych form wypoczynku,
- bogacenie wiedzy uczniów dotyczącej higieny zdrowia psychicznego i fizycznego,
- uczenie dbałości o zdrowie psychiczne oraz wzmacnianie poczucia oparcia w najbliższym środowisku (rodzina, nauczyciele, specjaliści) w sytuacjach trudnych,
- rozwijanie poszanowania zdrowia swojego i innych oraz troski o jego ochronę,
- podniesienie wiedzy uczniów na temat zaburzeń odżywiania na tle psychicznym,
- wskazywanie sposobów radzenia sobie z własnymi problemami - także poprzez szukanie pomocy u osób zaufanych i specjalistów.

(akta kontroli str. 25-26, 55-57, 87-89, 115-117)

3. W przygotowanie Programów oraz realizację zadań w nim zawartych zaangażowane były następujące podmioty:

- Dyrektor, który m.in. wspomagał nauczycieli w realizacji zadań i nadzorował realizację szkolnego PWP;
- Rada Pedagogiczna, która m.in. uczestniczyła w diagnozowaniu pracy wychowawczej szkoły i potrzeb w zakresie działań profilaktycznych, opracowała projekt PWP i uchwałała go w porozumieniu z radą rodziców, uczestniczyła w ewaluacji szkolnego PWP;
- wychowawcy klas, którzy m.in. współpracowali z dyrekcją szkoły, pedagogiem szkolnym i pedagogiem specjalnym, psychologiem i kadrą

⁴ Dz.U. z 2024 r. poz. 737, ze zm.

⁵ Np. w Programie Wychowawczo-Profilaktycznym na rok 2022/2023 ujęto m.in.: „wskazywanie zasad zdrowego odżywiania się oraz wdrażanie do aktywnego spędzania czasu wolnego”, w Programie Wychowawczo-Profilaktycznym na rok 2024/2025 ujęto m.in.: „podniesienie wiedzy uczniów na temat zaburzeń odżywiania na tle psychicznym”.

szkoły oraz współdziałali w razie potrzeby z instytucjami współpracującymi (np. poradnią psychologiczno-pedagogiczną, powiatową stacją sanitarno-epidemiologiczną);

- rodzice, którzy m.in. współtworzyli szkolny PWP;
- w szkole pracują trzy specjalistki: pedagog szkolny, pedagog specjalny oraz psycholog, które m.in. pracowały na bieżąco z uczniami zgłaszającymi różne problemy, diagnozowały środowisko wychowawcze, współpracowały z rodzicami w zakresie działań wychowawczych i profilaktycznych, współpracowały z placówkami wspierającymi proces dydaktyczno-wychowawczy szkoły i poszerzającymi zakres działań o charakterze profilaktycznym - w tym z poradnią psychologiczno-pedagogiczną;
- pielęgniarka szkolna we współpracy z kadrą pedagogiczną, specjalistkami i uczniami szkoły. (akta kontroli str. 208-214, 228-230)

Pielęgniarka szkolna wspólnie z ww. specjalistkami zatrudnionymi w Szkole, z wychowawcami oraz we współpracy z uczniami, prowadziła również zintegrowane działania, uświadamiające ryzyka chorobowe związane z nieprawidłowym odżywianiem, indywidualne rozmowy ukierunkowane na zmianę nawyków żywieniowych i postaw uczniów. Wśród tych aktywności znalazły się:

- pogadanki oraz indywidualne rozmowy edukacyjne z uczniami których BMI odbiega od wartości prawidłowych,
- wystawa plakatów wykonanych przez młodzież o tematyce zdrowej żywności,
- wystawa materiałów pomocniczych o tematyce zdrowej żywności,
- kontrola masy ciała - nauka obliczania BMI,
- rozpowszechnianie gazetek i ulotek związanych z prawidłowym odżywianiem,
- propagowanie i udział w przygotowaniu uczniów do corocznych Ogólnopolskich Olimpiad Zdrowia organizowanych przez PCK .

Pielęgniarka wyjaśniła, że „(...) praca oświatowo-zdrowotna pielęgniarki szkolnej w zakresie zaburzeń odżywiania ma na celu jak najlepsze funkcjonowanie uczniów w środowisku szkolnym, społecznym. Wiąże się to ze wzrostem świadomości zdrowotnej, młodzież lepiej rozumie czym są zaburzenia odżywiania (bulimia, anoreksja). Uczniowie uczą się odróżniać zdrowe od niezdrowych nawyków żywieniowych, zmianę podejścia młodzieży do własnego ciała, jedzenia i zdrowia. Ponadto praca pielęgniarki wpływa na zmniejszenie poczucia osamotnienia u osób z zaburzeniami, samooceny czy presją społeczną. Spotyka się to ze zrozumieniem dużej części młodzieży, szczególnie w okresie dojrzewania kiedy to nawiązują się bliższe relacje z płcią odmienną. Wtedy to pragną jak najszybciej zredukować masę ciała poprzez zwiększoną aktywność fizyczną (siłownia, klub Żubr), aby pozbyć się kompleksów i podnieść samoocenę. Efekty są wymierne - z dużej otyłości do lekkiej nadwagi (z 36,4 do 27,2) lub prawidłowych wartości BMI. Są jednak wyjątki, gdzie otyłość nie jest "problemem" choć on w rzeczywistości istnieje w środowisku domowym (cukrzyca, nadciśnienie w rodzinie). Podsumowując praca pielęgniarki szkolnej jest nadal potrzebna, aby zapobiegać ciężkim przypadkom wymagającym leczenia szpitalnego.

W zakresie przedmiotu kontroli nie było żadnych wytycznych ukierunkowujących mnie na sposób działania. W swojej praktyce kieruje się wiedzą zdobytą podczas specjalizacji oraz doświadczeniem zawodowym ponad 35 letnim. Reaguję na bieżąco na potrzeby uczniów, realizuję zadania (...). Pisemnych danych w ww. sprawie nie

przekazywałam Dyrekcji szkoły, nikt tego nie oczekiwał. Badania prowadzę z zachowaniem intymności uczniów, prowadzę aktywnie rozmowy z uczniami w zależności od zidentyfikowanego problemu". (akta kontroli str.124-149, 153-160)

4. W latach szkolnych 2021/2022-2024/2025 działania ukierunkowane na upowszechnienie wiedzy w zakresie zaburzeń odżywiania zaplanowane w PWP zostały zrealizowane poprzez:

- a) realizację tematyki dotyczącej racjonalnego odżywiania w ramach podstaw programowych m.in. z biologii, przedmiotów kierunkowych;
- b) przeprowadzenie przez wychowawców w trakcie godzin wychowawczych m.in. tematów:
 - „Zdrowe żywienie, zdrowy styl życia”,
 - „Zdrowe odżywianie”,
 - „Choroby duszy i ciała: anoreksja i bulimia”,
 - „Zdrowy styl życia”,
 - „Wiem, co jem. Zdrowe żywienie, zdrowy styl życia”,
 - „Mądra dieta - jak zadbać o siebie?”,
 - „Zdrowe odżywianie się.”
 - „Zdrowy tryb życia. Napoje energetyzujące - mity i prawda na ich temat”,
 - „Zdrowe odżywianie - 10 najważniejszych zasad”,
 - „Zdrowy styl życia, własny styl a moda”,
 - „Wpływ zdrowego odżywiania na psychikę człowieka”,
 - „Zaburzenia odżywiania”,
 - „Zaburzenia w odżywianiu. Zasady zdrowego żywienia”;
- c) zajęcia praktyczne z gotowania według scenariusza ze szkolenia - temat *Nowe spojrzenie na nabiał w nowoczesnej kuchni polskiej i europejskiej*;
- d) lekcje i zajęcia profilaktyczne *(celem których było uświadomienie uczniom wpływu właściwego odżywiania na funkcjonowanie młodego człowieka, kondycję psychofizyczną, motywację do pracy, radzenie sobie z obowiązkami szkolnymi i stresem; wzrost świadomości zdrowotnej. Kształtowanie hierarchii systemu wartości, w którym zdrowie należy do jednych z najważniejszych wartości w życiu, propagowanie zdrowego stylu życia, wskazywanie zasad zdrowego odżywiania, rozwijanie poszanowania własnego zdrowia. Podniesienie wiedzy uczniów na temat zaburzeń odżywiania na tle psychicznym. Zajęcia poświęcone profilaktyce odżywiania służyły również uświadomieniu roli samooceny, pewności siebie w wyborze postawy prozdrowotnej, której celem jest troska o ochronę własnego zdrowia i wyrabianiu nawyków żywieniowych służących człowiekowi)*, prowadzone przy udziale specjalistów w następujących tematach :
 - „Profilaktyka i zapobieganie chorobom cywilizacyjnym. Zdrowy tryb życia”,
 - „Zasady zdrowego stylu życia”,
 - „Jak dbać o zdrowie? Zdrowy styl życia, zdrowe odżywianie" (przy okazji realizacji tego programu poruszana była tematyka wpływu prawidłowego odżywiania, zbilansowanej diety oraz zdrowego stylu życia na funkcjonowanie ucznia, pracę mózgu oraz odporność na sytuacje stresowe),
 - „Dzień Walki z Głodem. Zdrowe odżywianie i zdrowy styl życia”,
 - „Mózg na cukrze, czyli jak słodczyce wpływają na myślenie”,
 - „Jak się odżywiam?”,
 - „Zdrowy styl życia, zdrowe odżywianie”,
 - „Wiem, co jem. O świadomym odżywianiu”;
- e) szkolenie dla nauczycieli pn. „Młodzi szefowie kuchni”;

- f) przygotowanie na lekcje wychowawcze materiałów: Światowy Dzień cukrzycy. Poszerzony o zdrowe nawyki w odżywianiu.
 - g) realizację projektu „*Historia warzyw i owoców. Walory odżywcze w diecie człowieka*”;
 - h) udział w projekcie z doradztwa innowacyjnego, gdzie młodzież wybrała temat związany z gastronomią i zdrowym komponowaniem posiłków;
 - i) udział w realizacji programów profilaktycznych we współpracy z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną, a mianowicie:
 - programu „Stres pod kontrolą” (przy okazji realizacji tego programu edukacyjnego dla maturzystów, uczącego młodzież radzenia sobie ze stresem, kontrolowania go i wykorzystywania jako stymulatora do działania, poruszana była tematyka wpływu prawidłowego odżywiania, zbilansowanej diety oraz zdrowego stylu życia na funkcjonowanie ucznia, pracę mózgu oraz odporność na sytuacje stresowe).
 - programu „Ars, czyli jak dbać o miłość” (program edukacyjny kierowany do młodzieży szkół ponadpodstawowych, stanowiący integralną „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych” - przy okazji realizacji tematu związanego z tematyką zdrowego stylu życia, wolnego od uzależnień i opartego na pielęgnowaniu służących człowiekowi wartości, poruszana była tematyka zdrowego odżywiania);
 - j) działalność Zespołu do Spraw Realizacji Wychowania Fizycznego, Rekreacji i Profilaktyki Zdrowia (powołanego w sierpniu 2024 r. w skład którego weszła grupa nauczycieli, którego celem było m.in. promowanie profilaktyki zdrowotnej w szkole). W ramach tej inicjatywy oprócz działań na rzecz poprawy sprawności fizycznej uczniów, zorganizowano przy udziale pielęgniarki szkolnej pogadanki na temat „Zaburzenia odżywiania, otyłość, bulimia i anoreksja”, „Podstawy prawidłowej diety dla osób uprawiających sporty siłowe” w której uczestniczyły wszystkie klasy Technikum;
 - k) działalność pedagog szkolnej, pedagog specjalnej i psychologa szkolnego, które oprócz wsparcia kadry pedagogicznej w realizacji zadań, udzielają pomocy i indywidualnych porad zgłaszającym się uczniom i ich rodzicom.
- (akta kontroli str. 161-223)

W Technikum prowadzone było kształcenie w następujących zawodach: technik budownictwa; technik robót wykończeniowych w budownictwie; technik ekonomista; technik informatyk; technik logistyk; technik mechanik oraz technik żywienia i usług gastronomicznych.

Kształcenie w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych – opierało się o program edukacyjny, w którym priorytetowymi były kwestie związane z prawidłowym odżywianiem. Wśród zajęć o tematyce powiązanej z przedmiotem niniejszej kontroli NIK uwzględniony został znaczny katalog tematów o odżywianiu, dietach, składnikach odżywczych i ich wpływie na organizm człowieka, zasadach racjonalnego odżywiania i chorobach wynikających z niewłaściwych diet, itp⁶. Uczniowie tego kierunku kształcenia we współpracy z nauczycielami i specjalistami zorganizowali w Szkole:

⁶ Przykładowe tematy zajęć kl. V Ż Technikum „Obliczanie zawartości składników odżywczych w planowanych posiłkach z wykorzystaniem technik komputerowych”; kl. IV Ż Technikum „Obliczanie dobowego zapotrzebowania organizmu na składniki odżywcze w zależności od stanu fizjologicznego organizmu”; kl. IV Ż Technikum „Zależność pomiędzy odżywianiem a chorobami”. „Dietoprofilaktyka nadwagi, otyłości i cukrzycy”.

- zajęcia praktyczne z gotowania według scenariusza z ze szkolenia: Młodzi szefowie kuchni. Temat: Nowe spojrzenie na nabiał w nowoczesnej kuchni polskiej i europejskiej;
- podczas obchodów Dnia Walki z Głodem - klasa 2 technikum żywienia przygotowała podczas zajęć praktycznych - zdrowe kanapki na żytnim chlebie z miejscowej piekarni i częstowała swoich kolegów i koleżanki chodząc po salach szkolnych;
- realizując projekt *Historia warzyw i owoców*, młodzież z klasy 2 technikum żywienia przygotowała książeczki z historią konkretnego warzywa lub owocu oraz ich walory odżywcze i udział w diecie człowieka;
- wycieczkę na Targi Gastronomiczne w Warszawie;
- w ramach projektu z doradztwa innowacyjnego grupa najzdolniejszych uczniów wybrała temat dotyczący zdrowego komponowania posiłków w restauracjach.

(akta kontroli str. 181-191, 208-211)

W każdym z opracowanych Programów Wychowawczo-Profilaktycznych wskazano, iż analiza ich skuteczności będzie polegać na bieżącym ich monitorowaniu i corocznej ewaluacji, której służyć mają obserwacje i analiza zachowań uczniów, obserwacja postępów w nauce i frekwencji na zajęciach lekcyjnych. Wśród narzędzi ewaluacji znalazły się wypełniane rokrocznie przez wychowawców oddziałów *Arkusze monitoringu realizacji zadań wynikających z Programów*, których szczegółową analizę przeprowadzała pedagog szkolna, a wyniki omawiane były w gronie Dyrekcji i na Radach Pedagogicznych.

(akta kontroli str.231-240)

5 - 6. Na podstawie § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach⁷ oraz stosownie do § 33 Statutu Dyrektor zorganizował w badanych latach pomoc psychologiczno-pedagogiczną poprzez zatrudnienie osób ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. W szkole pracowała pedagog szkolna, pedagog specjalna i psycholog, które były dostępne na bieżąco, prawie każdego dnia roboczego - według przyjętego grafika pracy⁸ (psycholog od środy do piątku, pedagog specjalna od poniedziałku do środy, a pedagog szkolna codziennie).

Uczniom z nieprawidłową masą ciała, po rozpoznaniu potrzeb udzielono pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formach przewidzianych w § 6 ust. 2 powołanego rozporządzenia, tj. przede wszystkim w trakcie bieżącej pracy z uczniem oraz przez zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów, a także m.in. w formach zindywidualizowanych ścieżek kształcenia; porad i konsultacji; warsztatów.

Indywidualne rozmowy z uczniami, rodzicami stanowiły istotny element pracy Szkoły nad problematyką zaburzeń odżywiania. Oprócz wychowawców, dyrekcji codzienną pomoc uczniom świadczyli pedagodzy; szkolna i specjalna oraz psycholog.

Pedagog specjalna szkoły wyjaśniła, że „(...) W szkole działania nie są prowadzone w pojedynkę - uczestniczą w nich wychowawcy na zespołach wychowawczych, psycholog, pedagog szkolny i pedagog specjalny oraz dyrekcja szkoły. (...)”

⁷ Dz. U. 2023 r. poz. 1798, dalej: rozporządzenie w sprawie PPP.

⁸ Opublikowany na stronie internetowej ZSZ Hajnówka pod adresem <https://www.zszhajnowka.pl>

Wychowawcy wchodzą w kontakt opiekuńczy i wychowawczy z uczniami. Najszybciej poznają problemy czy potrzeby uczniów. Obserwują stan zdrowia, ogólne samopoczucie a także ewentualne zmiany w ciele i jako pierwsi mogą dostrzec przejawy zaburzeń odżywiania. Trafna diagnoza czy określenie problemu pozwala na szybkie przekierowanie problemu do psychiatry czy psychologa. Zawsze powiadamiamy rodziców. Rodzice podpisują stosowne dokumenty, że zostali poinformowani o konieczności zaprowadzenia dziecka do poradni zdrowia psychicznego. Następnie sprawdzamy czy taka wizyta miała miejsce."

W okresie objętym kontrolą, w efekcie prowadzonych rozmów i zajęć rewalidacyjnych, pedagog specjalna zidentyfikowała u jednej z uczennic poważne problemy dotyczące odżywiania. W okresie od października 2022 roku do dnia zakończenia kontroli, uczennica pozostawała w stałym kontakcie z pedagogiem, podjęty cały pakiet różnorodnych działań przyniósł efekt (uczennica zamieniła nawyki żywieniowe, przeszła indywidualną terapię pod opieką psychologa, akceptuje swoje ciało). Pedagog m.in.:

- zorganizowała sesję fotograficzną uczennicy, która miała zaburzony odbiór własnej sylwetki (sesja miała za zadanie podnieść samoocenę uczennicy);
- obejrzała wspólnie z uczennicą i omówiła na zajęciach film z YT: *Zaburzenia odżywiania: Jadłam ciastka ze śmietnika. Nanomi Chan* (film dot. skutków głodzenia się, obrazował konsekwencje radykalnego spadku masy ciała);
- prowadziła zajęcia z medytacją na emocjonalny ból i cierpienie;
- spotkanie z mamą uczennicy i rozmowa o zwyczajach żywieniowych córki, ustalenie planu na poprawę diety (mama zobowiązała się wyznaczać córce małe zadania do realizacji w tym zakupy);
- rozmowy z uczennicą na temat odżywiania, ilości spożywanych posiłków oraz o szkodliwości spożywania napojów energetycznych;
- przedstawiła metody na zwiększenie poczucia szczęścia (jak traktować własne ciało z miłością, medytacja - poranna dawka energii i motywacji);
- doprowadziła do wizyty u lekarza psychiatry;
- prowadziła z uczennicą ćwiczenia pozwalające na ocenę stanu emocjonalnego, zapoznanie jej ze strategią radzenia sobie ze stresem;
- przeprowadziła medytację: Trening autogeny Schulza; rozmowy nt. stawiania granic. *Jak werbalizować swoje potrzeby: gniew, niepokój, złość.*
- obejrzała wspólnie i omówiła dwa filmy krótkometrażowe pt. *Reżyser Życia: (Nie)Widzialna Nastoletnia Depresja, i Znikające dzieci, nastoletnia depresja*, przeprowadziła dyskusję po filmie oraz medytację pn.: *Afirmacja szczęścia*;
- przeprowadziła rozmowę o umówionej przez pedagog wizycie u psychologa w Hajnówce; konsultacje z mamą uczennicy, w efekcie której mama umówiła wizytę u lekarza psychiatry w Warszawie;
- omówienie wizyty u lekarza w Warszawie, w efekcie dziewczyna zakwalifikowała się do specjalnego programu w związku z rzadką alergią oraz zaznaczyła, że Jest zadowolona z rozmów z lekarzami specjalistami w tym psychiatrą i psychologiem;
- przeprowadziła rozmowę o wizycie w poradni *Psychologia* - uczennica podjęła decyzję, że będzie raz w miesiącu uczęszczać na terapię;
- przeprowadziła rozmowę z mamą uczennicy na temat pracy z córką, oraz sposobu jej funkcjonowania w domu (mama opowiedziała, że terapia pomaga i problem został zażegnany)

- regularnie - raz w tygodniu spotyka się z uczennicą i omawia na bieżąco sprawy, które ja trapią.

Wśród innych działań dotyczących diagnozowania oraz profilaktyki problemów w zakresie odżywiania realizowanych przez pedagog specjalną były:

- indywidualne rozmowy z rodzicami uczniów z nieprawidłową masą ciała na temat zdrowej diety i przyrządzania posiłków;
- indywidualne rozmowy z uczniami z nieprawidłową masą ciała dotyczącymi planowania zakupów żywnościowych, walorach odżywczych potraw, dyskusje o zbilansowanej diecie oraz przewadze jednych produktów nad drugimi;
- przygotowanie i prowadzenie lekcji profilaktycznych; udział w szkoleniach;
- zaangażowanie w pracę z młodzieżą nad projektami związanymi z prawidłowym żywieniem.

Zdaniem pedagog specjalnej „(...) problem zaburzeń odżywiania ogólnie jest istotny, stały dostęp do jedzenia sprawia, że nastolatki mają nadwagę i częściej się z tym problemem mierzą niż z niedowagą. Jednak w szkole nie jest to problem na szeroką skalę. Na pojedyncze przypadki szybko reagujemy. Rola nauczycieli i dyrekcji w profilaktyce, czyli zapobieganiu rozwojowi zaburzeń odżywiania jest bardzo istotna. W szkole przekazywana jest wiedza na ten temat. Nauczyciele wychwytyją różne niepokojące sygnały wśród uczniów, które mogą świadczyć, że dzieje się coś złego. Dbamy o odpowiednią edukację uczniów i uświadamiamy czym są zaburzenia odżywiania oraz jakie niosą za sobą konsekwencje, i jak ciężko jest się z tego uwolnić. Uczniowie chętnie słuchają takich treści, zadają pytania, pogłębiają wiedzę na ten temat. (...) W Zespole Szkół Zawodowych w Hajnówce nie mamy na szeroką skalę przypadków zaburzeń odżywiania.”

W ocenie pedagog szkolnej „(...) działania podejmowane w Zespole Szkół Zawodowych w Hajnówce, w zakresie profilaktyki zdrowego odżywiania, są wystarczające. Opierają się one głównie na celach i zadaniach zawartych w Programie Wychowawczo-Profilaktycznym szkoły, a realizowane są poprzez działania wychowawców podczas godzin wychowawczych, programów profilaktycznych realizowanych w szkole, zajęć profilaktycznych, prowadzonych przez specjalistów szkolnych, doraźnych działań specjalistów szkolnych bądź nauczycieli (spotkań, rozmów, pogadanek) podejmowanych na prośbę rodziców, wychowawców, nauczycieli, personelu szkolnego czy samych uczniów. W przypadku, gdy pomoc szkolnych specjalistów może być niewystarczająca, uczniowie kierowani są do poradni bądź innych placówek związanych ze wsparciem psychologicznym młodych ludzi. Dodatkową, atrakcyjną formą promowania zdrowego stylu życia, są akcje organizowane w szkole. Z uwagi na istniejący w szkole kierunek (Technikum Żywnienia i Usług Gastronomicznych) tematyka zdrowego odżywiania jest również realizowana z nieco innej perspektywy – przyszłych pracowników branży gastronomicznej. Z pewnością, w przypadku pojawiających się w środowisku szkolnym problemów związanych zarówno ze sferą fizyczną, jak i psychiczną, należy zachować czujność i każdy przypadek traktować indywidualnie oraz reagować bardzo szybko. Współpraca zarówno nauczycieli, rodziców, jak i specjalistów szkolnych umożliwia efektywne udzielenie pomocy i otoczenie ucznia niezbędnym wsparciem, a w razie potrzeby skierowanie do innych instytucji zajmujących się tego rodzaju pomocą.”

Zdaniem psycholog „(...) W Zespole Szkół Zawodowych w Hajnówce nie mamy na szeroką skalę przypadków zaburzeń odżywiania. (...). W szkole pracują trzy specjalistki i tak są ustalone godziny pracy, że przez cały dzień pełniony jest dyżur.

W każdej chwili uczniowie mogą przyjść po poradę indywidualną. Przekazujemy informacje jeżeli mamy sygnał."

Wśród prowadzonych działań związanych z problematyką zaburzeń odżywiania należy wskazać głównie indywidualne spotkania z uczniami na temat np.: *Jak unikać negatywnego nastawienia? Czym jest stres, jak wpływa na nawyki żywieniowe?; Dlaczego się stresujemy? Sprawdź jak powstaje stres ? Wpływ stresu na wybory żywieniowe ? Wpływ stresu na odżywianie i jak sobie z tym radzić? Co jeść żeby być zdrowym?* oraz udział w przygotowaniu i prowadzenie zajęć profilaktycznych na temat: *Zasady zdrowego stylu życia; Wpływ zdrowego odżywiania na psychikę* oraz godzin wychowawczych na temat: *Wpływ zdrowego odżywiania na psychikę.* (akta kontroli str. 161-180, 208-215)

W opinii Dyrektora Szkoły „(...) efektem (wszystkich) podjętych działań jest m.in. wzrost liczby uczniów biorących udział w programach profilaktycznych; większe zaangażowanie młodzieży w inicjatywy promujące zdrowy styl życia a przypadki wymagające interwencji w zakresie zaburzeń odżywiania zdarzają incydentalnie". (akta kontroli str. 225)

7. W okresie objętym kontrolą nie przeprowadzano kontroli zewnętrznych dotyczących profilaktyki i zaburzeń odżywiania w Szkole. Nie wpłynęły również w powyższym zakresie żadne skargi bądź wnioski. Nadzór na realizacją zadań objętych kontrolą sprawowała Dyrektor Technikum m.in. w formie obserwacji zajęć z wychowawcą bądź zajęć z przedmiotów zawodowych żywieniowych. W miarę potrzeb odbywały się spotkania zespołu wychowawczego, podczas których analizowane były działania profilaktyczne oraz ich skuteczność. Dalsze działania były podejmowane w ramach kompetencji poszczególnych pracowników szkoły (pedagogów, psychologa, wychowawców oraz aktywnie działającej w szkole pielęgniarki szkolnej). W odniesieniu do indywidualnych przypadków, nie określono specjalnych procedur postępowania, niemniej (np. jak opisano w pkt 5-6 niniejszego wystąpienia) podejmowane działania były adekwatne do potrzeb i skuteczne. Ponadto w ramach nadzoru eliminowano i zapobiegano sytuacjom, które mogłyby dyskryminować lub naruszać dobra osobiste uczniów z nieprawidłową masą ciała.

W okresie objętym kontrolą Szkoła nie zdiagnozowała podstaw do informowania organów z zakresu pomocy społecznej lub innych o podejrzeniu niewłaściwej opieki ze strony rodziców w związku z zaburzeniami odżywiania, mogącymi zagrażać zdrowiu czy życiu uczniów. (akta kontroli str. 225,229)

IV. Wnioski

W związku niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli odstępuje od formułowania wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje *prawo zgłoszenia* na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Białystok, 23 lipca 2025 r.

Kontroler

Agata Ciupa

Doradca prawny

/podpisano elektronicznie/

DYREKTOR DELEGATURY

Najwyższej Izby Kontroli
w Białymstoku

Janusz Pawelczyk

/podpisano elektronicznie/